

Ügyszám: **794/B/1999**
Első irat érkezett:
Az ügy tárgya:
Előadó **Erdei Árpád Dr.**
alkotmánybíró:
Támadott jogi aktus:

Határozat száma: **794/B/1999. AB határozat**

ABH oldalszáma: **2004/1379**

Kelte: **Budapest, 2004.06.28**

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság jogszabály alkotmányellenességének utólagos megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítvány tárgyában - dr. Bagi István és dr. Kukorelli István alkotmánybírák párhuzamos indokolásával - meghozta az alábbi

határozatot:

Az Alkotmánybíróság a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény 11. §-a és 12. §-a alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

Indokolás

I.

1. Az Alkotmánybírósághoz indítvány érkezett a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény (a továbbiakban: Szbtv.) 11. §-a és 12. §-a alkotmányellenességének megállapítására és a rendelkezések megsemmisítésére.

Az indítványozó az Alkotmány 61. § (1) bekezdésében foglalt szabad véleménynyilvánításhoz való joggal ellentétesnek tartja az Szbtv. 11. §-ában foglaltakat, mert szerinte a jogellenesnek nem minősülő szexuális szolgáltatás hirdetésének megtiltásával a rendelkezés szükségtelenül és aránytalanul korlátoz alapjogot.

Sérelmezi továbbá az Szbtv. 12. §-át is, azért mert a rendelkezés alapján a sajtótevékenységet folytató szervezet a rendőrség által alkalmazható közrendvédelmi bírsággal sújtható, ha közreműködik szexuális szolgáltatás hirdetésében. Az indítványozó úgy véli, hogy mindez indokolatlanul korlátozza az Alkotmány 61. § (2) bekezdésében garantált sajtószabadságot.

Az indítvány benyújtását követően a gazdasági

reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvény módosításáról rendelkező 2001. évi I. törvény 17. § a) és b) pontjai 2001. március 1-jei hatállyal módosították a támadott rendelkezések normatartalmát.

Az Alkotmánybíróság - a jogszabályi változásra tekintettel - felhívta az indítványozót, hogy eredeti beadványa visszavonásáról vagy annak módosításáról nyilatkozzon. Az indítványozó azonban arról tájékoztatta az Alkotmánybíróságot, hogy indítványát változatlan formában tartja fenn, vagyis a megváltozott rendelkezések vonatkozásában kérelmet nem terjesztett elő.

Eljárása során az Alkotmánybíróság beszerezte a belügyminiszter véleményét.

2. Az indítvány elbírálása során figyelembe vett jogszabályi rendelkezések a következők:

2.1. Az Alkotmány rendelkezései:

„61. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.

(2) A Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát.”

2.2. Az Szbtv. rendelkezéseinek az indítvány benyújtásakor hatályos szövege:

„11. § Tilos írásban, kép- vagy hangrögzítő, illetve más berendezés útján szexuális szolgáltatást felajánlani, azt hirdetni vagy ilyen cselekményekben közreműködni.”

„12. § (1) Ha a sajtótevékenységet folytató, illetve egyéb tájékoztatást, hír- vagy műsorszolgáltatást nyújtó szervezet közreműködik szexuális szolgáltatás hirdetésében, a szervezet üzemeltetője - ennek hiányában a szervezet - a szolgáltatás egyszeri hirdetését alapul véve hirdetésenként ötszázezer forinttól egymillió forintig terjedő közrendvédelmi bírsággal sújtható.

(2) A közrendvédelmi bírság alkalmazása a Rendőrség hatáskörébe tartozik.”

2.3. Az Szbtv. rendelkezéseinek az elbíráláskor hatályos szövege:

„11. § Tilos írásban, kép- vagy hangrögzítő, illetve más berendezés útján más személy szexuális szolgáltatását felajánlani, azt reklámozni vagy ilyen cselekményekben közreműködni.”

„12. § (1) Ha a sajtótevékenységet folytató, illetve egyéb tájékoztatást, hír- vagy műsorszolgáltatást nyújtó a 11. §-ban, illetve más jogszabályban foglaltakat megszegve közreműködik szexuális szolgáltatás reklámozásában, a szervezet üzemeltetője - ennek hiányában a szervezet - a szolgáltatás egyszeri hirdetését alapul véve reklámonként ötszázezer forinttól egymillió forintig terjedő közrendvédelmi bírsággal sújtható.

(2) Az eljáró szerv a 11. §-ban foglalt rendelkezések

ismételt megsértése esetén az (1) bekezdésben meghatározott jogkövetkezmény alkalmazása mellett elrendelheti a jogsértő reklámot közzétevő sajtótermék vagy szabadtéri reklámhordozó jogsértő jellegétől való megfosztását, vagy - ha ez nem lehetséges - megsemmisítését.

(3) A közrendvédelmi bírság alkalmazása a Rendőrség hatáskörébe tartozik."

II.

Az indítvány megalapozatlan.

Az Alkotmánybíróság - főszabályként - csak hatályban lévő jogszabály, illetve az állami irányítás egyéb jogi eszköze alkotmányosságát vizsgálja. Ennek megfelelően, tekintve, hogy a jelen eljárás alapjául szolgáló indítvány sem bírói kezdeményezésnek, sem alkotmányjogi panasznak nem minősül, az indítvány elbírálásakor hatályos rendelkezések vizsgálatára került sor.

1. Az Alkotmánybíróság elsőként az Szbtv. 11. §-ának alkotmányosságát vizsgálta.

1.1. Az 534/E/2001. AB határozat a következők szerint foglalta össze a prostitúcióval kapcsolatos jogi szabályozás változását, és annak bizonyos következményeit:

„Az Szbtv. új alapokra helyezte a prostitúció, mint társadalmi jelenség jogi szabályozását. Bár a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1993. évi XVII. törvény dekriminalizálta az addig a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 204. §-ában szabályozott 'üzletszerű kéjalgés' vétségét, ám továbbra is fennmaradt a tiltott kéjalgés szabálysértési alakzata. Ennek alapján a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény (a továbbiakban: Sztv.) 92. § (1) bekezdése pénzbírsággal rendelte sújtani mindazokat, akik pénzért közöszlnek vagy fajtalankodnak. A prostitúcióhoz kapcsolódó járulékcselekmények (üzletszerű kéjalgés elősegítése, kitartottság, kerítés) büntetőjogi fenyegetettsége továbbra is fennmaradt. Az Szbtv. 65-67. §-ai módosították az Sztv.-nek a prostitúcióra vonatkozó rendelkezéseit. A 65. § megváltoztatta az Sztv. 92. §-át, és így a szabálysértésként büntetendő tiltott kéjalgés fogalmát. Másrészt az Szbtv. 66-67. §-ai új 92/A. és 92/B. §-okkal egészítették ki az Sztv.-t, melyekben a szexuális szolgáltatásra való felhívás, illetve a szexuális szolgáltatás felkínálásának, hirdetésének tilalmát fogalmazták meg. A 2001. március 1-jétől az Sztv. helyébe lépő új szabálysértési törvény - a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény - 143.-145. §-ai a prostitúció vonatkozásában az Sztv.-vel lényegében megegyező szabályokat tartalmaznak.

Az Szbtv. 65. §-a megszüntette a tiltott kéjalgés általános jogi fenyegetettségét, és maga a prostituált csak abban az esetben sújtható pénzbírsággal vagy kiutasítással, ha jogszabályban meghatározott korlátozásokat megszeg (így például védett övezetben ajánlkozik fel, vagy nem rendelkezik az előírt orvosi igazolással stb.). Az Szbtv. így - bár szigorú feltételekhez kötöten - de a prostituált szolgáltatásnyújtásának szabadságát biztosítja. Az Szbtv. 4. § e) pontja ennek következtében azt határozza meg, hogy ki az a személy, akinek ezt a szabadságot a jogalkotó biztosítani kívánja. Nem kötelezettséget állapít meg tehát, hanem jogot

biztosít, amelyet a jogalkotó célszerűnek látott minél szélesebb körre kiterjeszteni.” (ABH 2002, 1283, 1289-1290.)

1.2. Az Szbtv. 11. §-ának 1999. szeptember 1. – 2001. február 28. közötti időszakban hatályos rendelkezése teljeskörűen – ideértve a prostituált „önhirdetését” is – tiltotta a szexuális célú hirdetéseket. Az indítványozó 1999. november 15-én előterjesztett kérelmében ezt a szabályozást tartotta ellentétesnek a véleménynyilvánítási szabadsággal, mint az Alkotmányban biztosított szabad kommunikációhoz való alapjog tartalmával. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben rámutat, hogy a szexuális célú hirdetések általános tilalma nyilvánvalóan ellentétben állt azzal a jogi környezettel, amely a prostitúció gyakorlását korlátozta ugyan, de önmagában már nem tekintette jogellenes cselekménynek.

Az indítvánnyal érintett jogi helyzet azonban 2001. március 1-jével alapvetően megváltozott. A korábbi általános tiltás helyébe olyan tartalmú rendelkezés került, amely kizárólag más személy szexuális szolgáltatásának írásos, kép- vagy hangrögzítő, illetve más berendezés útján történő felajánlását, hirdetését, s egyáltalán az ilyen cselekményben való közreműködést tiltja. A jelenleg hatályos szabályozás ennek megfelelően nem tiltja azt, hogy a prostituált az általa nyújtani kívánt szexuális szolgáltatást saját maga, közvetítő igénybe vétele nélkül hirdesse pl. újságban vagy más berendezés útján. A tilalom körében tehát az a tevékenységi kör maradt, amely szorosan kapcsolódik a változatlanul kriminalizált cselekményekhez: az üzletszerű kéjelgés elősegítéséhez (Btk. 205. §), a kitartottsághoz (Btk. 206. §) és a kerítéshez (Btk. 207. §), összefoglalóan ahhoz a helyzethez, amikor a szexuális szolgáltatás nyújtására harmadik személy közreműködésével (közvetítő révén) vagy rá való tekintettel kerül sor.

1.3. A prostitúcióra vonatkozó jogi szabályozás megváltozásának egyik következménye az, hogy a prostituált tevékenységét – bizonyos korlátozásokkal – mint gazdasági szolgáltatást gyakorolhatja. A gazdasági szolgáltató tevékenységhez pedig általában kapcsolódik a reklám, a szolgáltatás igénybevehetőségének hirdetése.

A gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvény (a továbbiakban: Grtv.) 2. § g) pontja szerint a gazdasági reklám olyan tájékoztatás, amely termék, szolgáltatás, ingatlan, jog és kötelezettség értékesítését vagy más módon történő igénybe vételét és a vállalkozás nevének, megjelölésének, tevékenységének népszerűsítését, továbbá áru vagy árujelző megismertetését mozdítja elő. Az Alkotmánybíróság az 1270/B/1997. AB határozatban megállapította, hogy a gazdasági reklám olyan információ, amelynek közzététele élvezi az Alkotmány 61. § (1) bekezdésének védelmét. Az alaptörvény ezen szakasza ugyanis nem csupán bizonyos eszmék, tények és vélemények tekintetében biztosítja a szabad véleménynyilvánítást, hanem magát a szabad kommunikációt, a – tág értelemben vett – véleménynyilvánítás lehetőségét részesíti védelemben. (ABH 2000, 713, 716.)

Tekintettel arra, hogy az Szbtv. 11. §-a a szexuális szolgáltatás körében nem zárja el a szolgáltatót attól, hogy saját tevékenységét hirdesse, szolgáltatását reklámozza, az Alkotmánybíróság megállapította: a vizsgált szabályozás nem sérti az Alkotmány 61. § (1) bekezdése szerinti szabad véleménynyilvánításhoz való jogot, ezért a rendelkezés

alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította.

2. Az indítványnak megfelelően az Alkotmánybíróság vizsgálta az Szbtv. 12. §-át is, abból a szempontból, hogy az sérti-e a sajtószabadságot.

2.1. „Az Alkotmánybíróság a szabad véleménynyilvánítás jogát és a sajtószabadsághoz való jogot több határozatában vizsgálta. A 30/1992. (V. 26.) AB határozat megállapította, hogy a szabad véleménynyilvánítás joga a kommunikációs alapjogok 'anyajoga'. Ebből eredő külön nevesített jog többek között a sajtószabadság alapjoga, amely felöleli valamennyi médium szabadságát, továbbá az információk megszerzésének szabadságát is. E határozat megállapította azt is, hogy a szabad véleménynyilvánítás jogának kitüntetett szerepe nem vezet arra, hogy ez a jog – az élethez vagy az emberi méltósághoz való joghoz hasonlóan – korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni.

[...]

Az Alkotmánybíróság a 37/1992. (VI. 10.) AB határozatában a véleménynyilvánítási szabadságot a sajtószabadság vonatkozásában határozta meg. Megállapította, hogy a véleménynyilvánítási szabadság a sajtószabadság tekintetében sajátosan érvényesül. A sajtó szabadságát arra figyelemmel kell garantálnia az államnak, hogy a 'sajtó' a véleményalkotáshoz szükséges információszerzésnek, a véleménynyilvánításnak és véleményformálásnak kitüntetett fontosságú eszköze. A véleménynyilvánításhoz való jog kiemelkedő volta annyiban vonatkozik a sajtó szabadságára, amennyiben az a véleménynyilvánítás alkotmányos alapjogát szolgálja.” [20/1997. (III. 19.) AB határozat, ABH 1997, 85, 87-88.]

Az 1270/B/1997. AB határozatban az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást, hogy „a kereskedelmi jellegű információk közzététele esetében szélesebb körű állami beavatkozás lehet alkotmányosan indokolt, mint a véleményközlés egyéb eseteiben.” (ABH 2000, 713, 718.) Ennek oka legfőképpen az, hogy a reklám közzétételének általában nem az egyéni önkifejezés, a személyiség szabad kibontakoztatása az elsődleges célja, sokkal inkább az áru értékesítésének, megismertetésének, igénybevételének előmozdítása [Grtv. 2. § g) pont].

A sajtónak a politikai, illetve a gazdasági életben játszott szerepével összefüggésben az Alkotmánybíróság a következőkre mutatott rá: „[...] a korlátozás alkotmányosságának a megítélésénél a kiindulási pontot a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságának a demokratikus rendszer fenntartásában, a közösség tájékoztatásában és a közvélemény kialakulásában játszott különösen fontos szerepe jelenti. Ez a szerep előtérben áll és ezért e szabadságjogok korlátozása szűk körben lehetséges olyankor, ha politikai vitáról, az állam bírálatáról van szó. Nem vagy alig jelenik meg azonban a véleménynyilvánításnak és a sajtónak a demokrácia védelmében játszott szerepe azokban az esetekben, amelyekben a közleményt gazdasági érdekből a gazdasági élet egyik résztvevője teszi gazdasági verseny keretei között a gazdasági élet másik résztvevőjéről; ilyenkor e szabadságjogok korlátozása tágabb körben lehetséges.” [57/2001. (XII. 5.) AB határozat, ABH 2001,

484, 494.]

A sajtószabadságnak közérdekből történő korlátozhatóságát a 39/2002. (IX. 25.) AB határozat elismerte: „[a] választási rendszer egyik lehetséges eleme a kampánycsend intézménye. A kampánycsend a választói akarat kinyilvánításának zavartalanlását biztosítja. A választói akarat zavartalan kinyilvánítása a legfelsőbb államhatalmi szerv szabad akaratlan alapuló létrehozását, illetve azon keresztül a Magyar Köztársaság demokratikus jogállamiságát garantálja. A választójog védelme és a demokratikus jogállamiság követelménye szükségessé teheti a kampánycsend intézményét, illetve a véleménynyilvánítás- és sajtószabadságnak a kampánycsend által megvalósuló korlátozását.” (ABH 2002, 273, 279.)

2.2. A Grtv., az Szbtv. továbbá más jogszabályok [elsősorban az üzletek működéséről és a belkereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeiről szóló 4/1997. (I. 22.) Korm. rendelet 14. § (1) bekezdés, 27. § f) pont] rendelkezései alapján megállapítható, hogy a szexuális szolgáltatás reklámozására irányuló tevékenységet a jogalkotó korlátozta. Vagyis: a szexuális árunak nem minősülő sajtótermékek el vannak zárva attól, hogy szexuális szolgáltatás igénybevételeivel kapcsolatos információt közlétegyenek. Az Alkotmánybíróságnak tehát azt kellett vizsgálnia, hogy az Szbtv. 12. §-ban foglalt egyik ilyen korlátozó rendelkezés megvalósítja-e az Alkotmányban biztosított sajtószabadság sérelmét.

A sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 3. § (1) bekezdése kimondja, hogy a sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közérkölcset, valamint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.

Az Alkotmány 7. § (1) bekezdése szerint: „A Magyar Köztársaság jogrendszere elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, biztosítja továbbá a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangját.” A véleménynyilvánítási szabadság és a sajtószabadság szabályozásakor tehát figyelembe kell venni a magyar állam nemzetközi kötelezettségeit is.

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott, az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (a továbbiakban: Egyezségokmány) 19. cikke a szabad véleménynyilvánításhoz való jogról a következőket tartalmazza:

„. Nézetei miatt senki sem zaklatható.

2. Mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra. Ez a jog magában foglalja mindenfajta adat és gondolat határokon való tekintet nélküli – szóban, írásban, nyomtatásban, művészi formában vagy bármilyen más tetszés szerinti módon történő – keresésének, megismerésének és terjesztésének a szabadságát is.

3. Az e cikk 2. bekezdésében meghatározott jogok gyakorlása különleges kötelezettségekkel és felelősséggel jár. Ennélfogva az bizonyos korlátozásoknak vethető alá, ezek azonban csak olyanok lehetnek, amelyeket a törvény kifejezetten megállapít, és amelyek

a) mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg

b) az állambiztonság vagy a közrend, a közegészség vagy a közérkölcse védelme érdekében szükségesek”

Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló, az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett ún. Európai Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) 10. cikke az alábbiakat állapítja meg:

„1. Mindenkinnek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához. E jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és átadásának szabadságát országhatárokon tekintet nélkül, és anélkül, hogy ebbe hatósági szervnek joga lenne beavatkozni.

E cikk nem képezi akadályát annak, hogy az államok a rádió-, mozgókép- vagy televízióvállalatok működését engedélyezéshez kössék.

2. E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vethető alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi integritás, a közbiztonság, a zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas információ közlésének megakadályozása, a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”

Az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlata szerint a véleménynyilvánítási szabadságnak az Egyezmény 10. cikke 2. pontjában meghatározott, lehetséges korlátozásait szűken kell értelmezni. Ennek megítélésénél a Bíróság alkalmazza a Sunday Times v. United Kingdom ügyben, 1979-ben kialakított "szükségességi tesztet", azaz vizsgálja, hogy a panasz tárgyát képező korlátozás szükséges-e egy demokratikus társadalomban és az alkalmazott korlátozás arányos-e az elérni kívánt jogos céllal.

A fentiek alapján rögzíthető, hogy az Stv. szerint a sajtószabadság gyakorlása nem sértheti a közerkölcsöt, továbbá az is, hogy az Egyezségek és az Egyezmény idézett cikkei a véleménynyilvánítás jogának korlátozását közerkölcs védelme céljából is lehetővé teszik.

A 21/1996. (V. 17.) AB határozat megállapította, hogy: „[az] Alkotmánybíróság nem vizsgálja felül a jogban érvényesített közerkölcs tartalmát. Ahogy a 'közérdek' meghatározását is alapvetően átengedte a demokratikus törvényhozásnak (ABH 1993, 382), a közrendet és benne az erkölcsöket is a képviselőknek van joguk érvényesíteni - amíg valamely más okból az Alkotmány határaiba nem ütköznek” (ABH 1996, 74, 83.).

A 20/1997. (III. 19.) AB határozat megállapította: „[...] az Stv.-nek a közerkölcs sérelmével összefüggő korlátozó rendelkezése nem minősíthető szükségtelennek és aránytalan mértékűnek.” (ABH 1997, 85, 93.)

A szexuális szolgáltatás sajtóban történő hirdetése összefüggésbe hozható a közerkölccsel, illetve annak védelmével, így a közzététel korlátozása - a hivatkozott nemzetközi egyezmények és az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján - nem minősül indokolatlannak. A korlátozás nem is aránytalan, mert a szabályozás nem általános közzétételi tilalmat vezetett be, hanem a hirdetéseket a sajtótermékek egy meghatározott körébe szorította vissza.

Az Alkotmánybíróság ennek megfelelően az Szbtv. 12. §-ának az

Alkotmány 61. § (2) bekezdésébe ütközését nem állapította meg, ezért az indítványt elutasította.

Dr. Holló András
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Bagi István
alkotmánybíró

Dr. Bihari Mihály
alkotmánybíró

Dr. Erdei Árpád
előadó alkotmánybíró

Dr. Harmathy Attila
alkotmánybíró

Dr. Kiss László
alkotmánybíró

Dr. Kukorelli István
alkotmánybíró

Dr. Strausz János
alkotmánybíró

Dr. Tersztyánszky dr. Vasadi Éva
alkotmánybíró

Dr. Bagi István alkotmánybíró párhuzamos indokolása

Egyetérttek a határozat rendelkező részével, amely szerint az Alkotmánybíróság a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény 11. és 12. § - a alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

A gazdasági reklám és a véleményszabadság összefüggései tekintetében azonban az alábbiakat tartanám szükségesnek kifejteni:

A véleménynyilvánítás szabadsága az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint kiemelt helyet foglal el az alkotmányos alapjogok között, az ún. kommunikációs alapjogok "anyajoga", amely alapjog magában foglalja az információközlő médiumok szabadságát, az informáltsághoz való jogot, valamint az információk megszerzésének szabadságát, továbbá biztosítja a művészi, irodalmi alkotási tevékenység - és ezen alkotások terjesztésének - szabadságát, valamint a tudományos alkotás és a tudományos ismeretek tanításának szabadságát is.

E jogok együttesen teszik lehetővé az egyén szabad és félelem nélküli részvételét a társadalmi és politikai folyamatokban. Az Alkotmány tehát a szabad kommunikációt mint egyéni magatartást és társadalmi folyamatot biztosítja, amely tekintetében az Alkotmány 61. § - ából következik a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség. Az állam intézményvédelmi kötelezettsége és az alapjog védelmi tartománya a véleményt nyilvánító személy alanyi joga mellett a közvélemény kialakulásának, illetve szabad alakításának a demokrácia szempontjából nélkülözhetetlen érdekére tekintettel értelmezendő. A szabad véleménynyilvánításhoz való jog nem csupán alapvető alanyi jog, hanem e jog objektív, intézményes oldalának elismerése egyben a közvélemény, mint alapvető politikai intézmény garantálását jelenti. [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 170-178.; 37/1992. (VI. 10.) AB határozat, ABH 1992, 227, 229.; 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 219, 222.; 47/1994. (X. 21.) AB határozat, ABH 1994, 281, 282.; 13/2001. (V. 14.) AB határozat, ABH 2001, 177, 185.]

Megítélésem szerint azonban a véleménynyilvánításhoz fűződő

alapjog által védett jogi tárgyak megállapításakor nem elegendő önmagában a szabad kommunikációból kiindulni, hanem az általa elérni kívánt céllal összefüggésben kell vizsgálni azt a formát, amelyben véleménynyilvánítás kifejezésre jut.

Az adott kommunikációs forma megítélésekor tehát nem tekinthetünk el attól, hogy az Alkotmány által nyújtott alapjogi védelem az információk közlése tekintetében nem függetlenedik a véleménynyilvánítás szabadsága által elérendő céltól, az egyénnek a társadalmi és politikai életben való részvételétől és önkifejezésétől, a szabad és demokratikus közvélemény kialakításától.

A reklám, kereskedelmi és gazdasági hirdetés közzétételének célja nem más, mint valamely áru vagy szolgáltatás igénybevételének az előmozdítása, fogyasztásra ösztönzés, azaz a gazdasági tevékenység elősegítése. Információtartalmától függetlenül a gazdasági tevékenység sikeres voltának elősegítésére irányul, történjék az bármilyen közvetett módon is. Ebben a tekintetben az egyéni önkifejezés, a személyiség szabad kibontakoztatása a gazdasági eredmény elérése mellett csupán másodlagos, a demokratikus közvélemény kialakítására irányuló állami intézményvédelmi kötelezettséggel nem mutat szoros összefüggést.

Álláspontom szerint tehát a gazdasági reklámtevékenység jogszabállyal történő korlátozásának kérdésében a tartalmi vizsgálat nem mutat szoros kapcsolatot az Alkotmány által védett véleménynyilvánítási szabadsággal.

A gazdasági reklámokban megjelenő gondolatot, "véleményt", annak tartalmi vizsgálatát sokkal inkább összefüggésben állónak látom az Alkotmány 9. § (2) bekezdésében államcélként biztosítani kívánt gazdasági verseny szabadságával, amely részeként a reklámtevékenység mint piaci magatartás a gazdasági verseny szabadságának a biztosítását segíti elő. Ennek megfelelően a reklámtevékenység tartalmi korlátozásának alkotmányossági vizsgálatakor elsősorban a gazdasági verseny szabadságának védelméről kidolgozott elveket lenne indokolt figyelembe venni, az Alkotmány 61. §. rendelkezéseinek felhívása adott esetben nem zárható ki, de a vizsgált ügygel csupán távoli összefüggést mutat.

Budapest, 2004. június 28.

Dr. Bagi István
alkotmánybíró

Dr. Kukorelli István alkotmánybíró párhuzamos indokolása

A határozat rendelkező részével egyetértek, de a többségi állásponttól eltérő indokokkal magyarázom, hogy miért fogadható el alkotmányosan a szexuális szolgáltatások reklámozására vonatkozó, Szbtv.-ben foglalt korlát.

1.1. A szexuális szolgáltatást érintő hirdetések közzétételét a Grtv. és az Szbtv. szabályozza. A Grtv. 5/A. §-a tiltja a pornográf reklámot, a szexuális szolgáltatás reklámját, továbbá az olyan áru, illetve az olyan emeltdíjas távközlési szolgáltatás reklámját, amely szexuális ingerkeltésre irányul. Ezeket kizárólag a szexuális árukon lehet feltüntetni, illetve ezek üzletében lehet elhelyezni. A Grtv. szerint a szexuális szolgáltatás, a szexuális áruk és a szexuális áruk üzletkörének fogalmát külön jogszabály állapítja meg. Az Szbtv. értelmező rendelkezései között található a szexuális szolgáltatás definíciója. A 4. § f) pontja értelmében „szexuális

szolgáltatás”: a prostituált olyan, a szolgáltatást igénybe vevővel való testi érintkezést is igénylő tevékenysége, amely a szolgáltatást igénybe vevő szexuális vágyának felkeltésére, illetve annak kielégítésére irányul. A szexuális áru és az azt értékesítő üzlet fogalmát azonban sem az Szbtv., sem más jogszabály nem határozza meg. Az üzletek működéséről és a belkereskedelmi tevékenység folytatásának feltételeiről szóló 4/1997. (I. 22.) Korm. rendelet 27. §-a ugyan definiálja a szexuális áru és az üzletkör kifejezéseket, de e fogalmak a 27. § alapján csupán a Korm. rendeletre irányadóak. Ennek következtében a bíróságokra vár annak értelmezése, mi minősül a hatályos jogi szabályozás szerint szexuális árunak, valamint szexuális áruk üzleteinek, ezekben ugyanis a prostituált jogszerűen hirdetheti tevékenységét.

(A Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a szexuális szolgáltatás hirdetésével kapcsolatban az internetes tartalomszolgáltatók számára ajánlást adott ki, amelyben „üzletnek” minősíti az interneten azt a kereskedelmi szolgáltatást, amelynek kizárólagos célja a szolgáltatás keretei között megjelenített áruk értékesítése. Ez alapján „szexuális áruk üzlete” az a webhely, amelynek célja kizárólag a „szexuális ingerkeltésre alkalmas” áruk értékesítése az internet kínálta technikai eszközök segítségével.)

1.2. Az Szbtv. 11. §-a a Grtv. általi reklámkorlátot szűkíti oly módon, hogy a szexuális árukra és azok eladási helyére korlátozott reklámközzétételt kizárólag a szexuális szolgáltatást nyújtó számára engedi meg. A vizsgált jogszabályi rendelkezés jogsértő magatartássá nyilvánítja más személy szexuális szolgáltatásának hirdetését. Az Alkotmánybíróságnak jelen ügyben arra kellett választ adnia, hogy ez az Szbtv. 11. §-ába foglalt reklámkorlát alkotmányosértő módon korlátozza-e a szabad véleménynyilvánítás jogát.

A reklámtevékenység, azon belül a szexuális szolgáltatás hirdetése az Alkotmány 9. § (2) bekezdésében elismert vállalkozás jogának védelme alatt áll. (668/B/1996. AB határozat, ABH 1996, 636.) Az 1270/B/1997. AB határozat óta pedig az Alkotmány 61. § (1) bekezdésében biztosított véleménynyilvánítási szabadság a gazdasági reklámokra is vonatkozik. A kereskedelmi szólásszabadság alkotmányos védelmének köre függ attól, hogy az adott reklám milyen céllal született, milyen motívumok vezették a beszélőt az információ közzétételkor, illetve hogy a közlés közérdekű információt tartalmaz-e, hatással van-e a közbeszéd alakulására. Az esetek nagy többségében a kereskedelmi célú információk közzétételének nem az önkifejezés az elsődleges célja és sok esetben a reklám a demokratikus politikai közvélemény alakításának sem eszköze, az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ezért „a kereskedelmi információk közzététele esetében szélesebb körű állami beavatkozás lehet alkotmányosan indokolt, mint a véleményközlés egyéb eseteiben” (ABH 2000, 713, 718.).

Álláspontom szerint nem jelenti a szabad véleménynyilvánítás jogának aránytalan sérelmét, hogy az Szbtv. vizsgált rendelkezése alapján a reklámot kizárólag a szexuális szolgáltatás nyújtója teheti közzé. Egyetértek a határozattal abban, hogy e tilalom azt a tevékenységi kört öleli fel, amely szorosan kapcsolódik több, a Btk. által büntetendővé nyilvánított cselekményhez, így például az üzletszerű kéjelgés elősegítéséhez, a kitartottsághoz, a kerítéshez (Btk. 205-207. §-ai), vagyis „ahhoz a helyzethez, amikor szexuális szolgáltatás nyújtására harmadik személy közreműködésével (közvetítő révén) vagy rá való tekintettel kerül sor”. A

tilalom indoka tehát a Btk.-ban foglalt büntetőjogi tényállások érvényre juttatása.

Szűk körben ugyan, de a Grtv. és az Szbtv. vonatkozó rendelkezései lehetővé teszik, hogy a szexuális szolgáltatást nyújtó hirdetést, reklámot tegyen közzé, és ez megfelel az Alkotmány 8. § (2) bekezdéséből fakadó, a szabad véleménynyilvánítás jogának korlátozására irányadó követelményeknek.

(Jelen ügynek nem volt tárgya a Grtv. 5/A. §-ának alkotmányossági vizsgálata, amely a szexuális szolgáltatással kapcsolatos reklámok megjelenését meghatározott sajtótermékekre és üzletekre korlátozza.)

2. A határozat a közerkölcs érvényesítése érdekében tartja alkotmányosnak az Szbtv. 12. §-át, amely alapján közrendvédelmi bírsággal sújtható a hír- vagy műsorszolgáltatást nyújtó, ha az Szbtv. fent vizsgált 11. §-ában, illetve más jogszabályban foglaltakat megszegve működik közre szexuális szolgáltatás reklámozásában.

Az Alkotmánybíróság mind az 1270/B/1997. AB határozatban, mind a dohányreklámok alkotmányosságát vizsgáló 37/2000. (X. 31.) AB határozatban hangsúlyozta, hogy a kereskedelmi információközlés korlátozása szélesebb körben minősülhet alkotmányosnak. E „gyengébb” védelmi szint azonban álláspontom szerint semmiképpen sem jelenti azt, hogy a reklámkorlátozó szabályokat elvont alkotmányos értékek érvényesítése minden további nélkül indokolná. Ahogyan az 1270/B/1997. AB határozathoz csatolt párhuzamos indokolásomban is hangsúlyoztam, ha „az Alkotmánybíróság nem tekintette volna alkotmányos védelmet élvezőnek a fogyasztók jogait, akkor nem engedhetne volna meg a kifejezés szabadságának pusztán a fogyasztóvédelem állami célja érdekében történő korlátozását, és nem állapíthatta volna meg, hogy a gazdasági reklámtevékenységet érintő állami beavatkozás szélesebb körben minősül alkotmányosnak, mint a véleményszabadságba tartozó egyéb közlés esetében alkalmazott korlátozások”. (ABH 2000, 713, 725.)

Ugyanígy nem elégséges, ha a jogalkotó pusztán az Alkotmányban egyébként sem nevesített célra, a közerkölcs érvényesítésére hivatkozva korlátozza a kereskedelmi szolás szabadságát. Egyetértek azzal, hogy „a közerkölcs – mint olyan elvont érték, amely mögött a legkevésbé állapítható meg egyes egyéni alapjogok sérelme – a véleményszabadság korlátozására alkotmányos mércével mérve a legkevésbé alkalmas javak csoportjába tartozik”. [20/1997. (III. 19.) AB határozat, Dr. Lábady Tamás és Dr. Sólyom László alkotmánybírók különvéleménye, ABH 1997, 85, 96.]

Véleményem szerint jelen ügyben sem a határozat által hivatkozott közerkölcs védelme indokolja alkotmányosan az Szbtv. 12. §-ába foglalt jogszabályi tilalmat, hanem az a tény, hogy e rendelkezésben a jogalkotó azt szankcionálja, ha a sajtótermék jogszabályba (az Szbtv. 11. §-ába, illetve más jogszabályba) ütköző módon teszi közzé a szexuális szolgáltatás reklámját.

3. A határozat több nemzetközi emberi jogi dokumentumra is hivatkozik azt igazolandó, hogy a közerkölcs érvényesítése a sajtószabadság (jelen ügyben inkább a kereskedelmi szólásszabadság) széles körben elfogadott korlátja. Ahogyan azt a válaszadás jogának alkotmányosságát vizsgáló 57/2001. (XII. 5.) AB határozathoz fűzött különvéleményemben is hangsúlyoztam,

nemzetközi emberi jogi szerződés sohasem szolgálhat alapul arra, hogy az állam a belső jogban már létező, magasabb szintű alapjogvédelmet lerontsa. Ezt támasztja alá az Alkotmánybíróságnak a 18/2004. (V. 25.) AB határozatban foglalt az a megállapítása, hogy „[a] nemzetközi szerződésben foglalt kötelezettségek teljesítését célzó jogalkotás esetében is irányadó az Alkotmány által felállított jogvédelmi mérce, valamint a magyar Alkotmánybíróság által kialakított szükségességi/arányossági teszt”. (ABK 2004. május, 393, 396.)

Budapest, 2004. június 28.

Dr. Kukorelli István
alkotmánybíró